

QUICK-SCAN FLORA- EN FAUNAWET t.b.v. R.O. planbijstelling deelgebied van het Prinsessenkwartier te Moordrecht

Moordrecht, 7 oktober 2013

in opdracht van
Schouten de Jong Projectontwikkeling B.V.

Natuurinventarisatie t.b.v.
Planbijstelling Prinsessenkwartier/
Prinses Amaliastraat
te Moordrecht

onderzoeksterrein gelegen binnen
kilometerhokken 105/ 443

foto voorpagina: overzicht gebied planbijstelling

Voor gewaarmerkte rapportage,
contact opnemen met GroenTeam

onderzoek en rapportage onder verantwoordelijkheid van:
Peter de Groot, veldinventarisatie
Jan Oosterbaan, eindrapportage

INHOUDSOPGAVE

pagina

1 INLEIDING

1.1 Situering en ingreep	4
1.2 Natuurtoets als instrument.....	6
1.3 Te verrichten onderzoek	8

2 LITERATUURONDERZOEK

2.1 Vaatplanten, mossen en overige begroeiing	10
2.2 Zoogdieren	11
2.3 Broedvogels.....	11
2.4 Reptielen en amfibieën	12
2.5 Vissen en andere waterorganismen.....	13
2.6 Insecten en overige ongewervelde soorten.....	13
2.7 Conclusies uit beschikbare gegevens	13

3 LOCATIEONDERZOEK

3.1 Context vigerende regelgeving gebiedsbescherming.....	14
3.2 Gebiedsverkenning en habitatbeoordeling.....	14

4 CONCLUSIE

BIJLAGE 1 – RELEVANTE ASPECTEN VAN DE REGELGEVING

GERAADPLEEGDE LITERATUUR

GEBRUIKTE TERMEN EN AFKORTINGEN

1 INLEIDING

1.1 Situering en ingreep

Situering plangebied

De onderzoekslocatie ligt aan de zuidrand van Moordrecht, in de zone met veenbovenland tussen de (dijk van de) Hollandsche IJssel en de Ringvaart (figuur 1). In de ontwikkeling van het plan vindt thans een aanpassing plaats (zie figuren 2 en 3, en foto op omslag), wat ook een aanpassing van het bestemmingsplan vergt.

Figuur 1, situering Boslocatie

Wat vooraf ging

Voor ontwikkeling van het Prinsessenkwartier, oorspronkelijk 'Boslocatie' genoemd, heeft in 2008 een Natuurtoets Flora- en faunawet plaatsgevonden. Naar aanleiding van de situatie is toen vastgesteld dat veldonderzoek nodig was naar vissen, vleermuizen en jaarrond beschermde nesten.

Er zijn binnen het plangebied géén van die ontheffingsplichtige soorten aangetroffen, zodat voor sloop, kap van geboomte en graafwerkzaamheden aan oevers, géén ontheffing Ffw nodig bleek.

Inmiddels is het grootste deel van het plangebied gerealiseerd, doch wordt voor een klein deel een planwijziging doorgevoerd. Dat betreffende deelgebied is thans geëgaliseerd en kaal (zie foto op omslag).

Voorgenomen ingreep

In de betreffende strook van het plangebied (zie figuur 2) wordt thans een rij woningen gerealiseerd, waarvoor deze Quick-scan plaatsvindt.

Figuur 2, gebied planbijstelling

Figuur 3, nieuwe planinvulling

1.2 Natuurtoets als instrument

De regelgeving met betrekking tot natuur kent twee typen bescherming: 'soortbescherming' (Flora- en faunawet) en 'gebiedsbescherming' (Natuurbeschermingswet/ Natura 2000). Gebiedsbescherming staat *náást* soortbescherming: de regels van wetten sluiten elkaar dus niet uit doch vullen elkaar aan.

Naast deze soort- en gebiedsbescherming kan ook nog provinciaal natuurbeleid een rol spelen, zoals de Ecologische Hoofd Structuur (EHS) en (in Zuid-Holland) weidevogelgebieden. Toetsing aan gebiedsbescherming vindt uitsluitend plaats *indien beschermde gebieden in het geding zijn*, terwijl toetsing aan de soortbescherming *altijd* vereist is, óók in de beschermde gebieden (uitgebreidere regelgeving, zie Bijlage 1).

Soortbescherming

De Flora- en faunawet (Ffw) is geheel gericht op soortbescherming, dat wil zeggen bescherming van afzonderlijke soorten planten en dieren *'in welke situatie dan ook'*. Omdat deze wet *alle* soorten planten en dieren omvat, óók in gebieden waar de Natuurbeschermingswet (Nbw) van toepassing is, wordt bij natuuronderzoek primair aangehaakt op de wetgeving in de Ffw (zie hieronder).

De Ffw biedt bescherming aan planten en dieren tegen zogeheten 'natuurschade': daarmee wordt bedoeld op negatieve effecten door de ingreep met betrekking tot bepaalde categorieën dieren en planten (zie ook lijst gebruikte termen en afkortingen). In deze wet zijn ook de Europese Vogelrichtlijn en de Habitatrichtlijn geïmplementeerd. Binnen het beschermingskader van de Ffw wordt onderscheid gemaakt tussen:

- 'soorten' ingrepen
- een aantal '*wettelijke belangen*'
- verschillende categorieën planten en dieren (tabellen 1 t/m 3 AmvB; zie LNV 2005/ Staatsblad 2004/501).

Juridisch zwaarder beschermde soorten

Van de categorieën planten en dieren vormen de soorten van 'tabel 2 en 3 AMvB' de juridisch zwaarder beschermde soorten:

- m.b.t. tabel 3 wordt weer onderscheid gemaakt tussen '*Bijlage 1-soorten*' en soorten uit '*Bijlage IV van de Habitatrichtlijn*' (DLG 2006);
- m.b.t. broedvogels wordt onderscheid gemaakt in categorieën 1 t/m 4/ vogels met *jaarrond beschermde nesten*, categorie 5 (vergelijkbaar met 1 t/m 4 doch minder stringente bescherming) en algemene broedvogels (DR 2009/ aangepaste lijst).

Daarnaast gelden voor de zwaarst beschermde soortgroepen, te weten soorten uit *Bijlage IV van de Habitatrichtlijn* en *broedvogels categorie 1 t/m 4*, ook verschillende wettelijke belangen waaronder ál of géén ontheffing kan worden verkregen.

Type ingreep en wettelijke belangen

Ingrepen worden onderscheiden in onder meer:

- '*ruimtelijke ingreep*'
- '*bestendig beheer en onderhoud*'

In beginsel vergt een 'ruimtelijke ingreep' met aanwezigheid van een soort uit tabel 2 en/of 3 AMvB, een aanvraag van ontheffing (echter, zie ook 'Gedragscode', Bijlage 1).

Daarnaast worden 7 verschillende wettelijke belangen onderscheiden (Bijlage 1). Regulier is voor een ruimtelijke ingreep ten behoeve van een commercieel project, het wettelijke belang *'ruimtelijke inrichting of ontwikkeling'* van toepassing.

Indien daarbij soorten van Bijlage IV van de Habitatrichtlijn in het geding zijn (zoals vleermuizen, bepaalde reptielen, amfibieën en libellen) of van de Vogelrichtlijn (jaar-rond beschermde nesten), kan onder dat belang géén ontheffing worden verkregen, wat voor de uitvoering van het project een ernstige belemmering kan vormen.

Realisatie kan dan slechts plaatsvinden indien maatregelen worden genomen opdat de ecologische functionaliteit op elk moment en voortdurend wordt gegarandeerd.

In dat geval kan worden gezien of ook een wettelijk belang van toepassing is dat ook in de betreffende Europese richtlijn is opgenomen, onder welk regiem dan wél een ontheffing kan worden verkregen, zoals een *'dwingende reden van groot openbaar belang'* (zie ook Bijlage 1).

Wettelijke zorgplicht en verstoring of bedreiging van individuele planten of dieren

Naast de specifieke regelgeving ten aanzien van de soorten van tabellen 2 en 3 AmvB, bestaat de algemene zorgplicht voor álle (planten en) dieren, dus naast de soorten van tabellen 2 en 3 ook voor de soorten van tabel 1, maar ook voor alle onbeschermde soorten (art. 2 Ff-wet, zie ook Bijlage 1). Daartussen bestaat enige nuance:

- * Met betrekking tot juridisch zwaardere beschermde soorten en het strikte beschermingsregiem van een deel daarvan, *dient absoluut te worden voorkómen* dat individuen van de betreffende soorten worden bedreigd (zie LNV 2005 en DR 2009).
- * In het kader van de zorgplicht ligt dat iets minder strikt: men dient bij uitvoering van ingrepen zodanige maatregelen te nemen dat verstoring of bedreiging van individuele dieren *'zo veel als redelijkerwijs verwacht mag worden'*, wordt voorkomen (LNV 2005).

Gebiedsbescherming

Natuurbeschermingswet

De regelgeving met betrekking tot speciale beschermingszones in het kader van de Vogel- of Habitatrichtlijn (resp. REG 1979 en REG 1992/1997), Natura 2000 gebieden ('Wetlands') en (Rijks-)natuurmonumenten is opgenomen in de Natuurbeschermingswet (Nb-wet 1998, zie verder Bijlage 1).

Werkzaamheden binnen een Nb-wet gebied vergen een Nb-wet vergunning, echter ook functies 'buiten' een Nb-wetgebied die wél een ecologische functie voor de 'aangevoerde soorten' van het Nb-wetgebied hebben, kunnen onder sommige condities ook een Nb-wetvergunning eisen ('externe werking', art.16 lid 4 Nb-wet).

Ecologische hoofdstructuur en weidevogelgebieden

De EHS betreft eveneens bescherming van natuurwaarden binnen begrensde gebieden, waarbij wordt uitgegaan van een 'nee tenzij'-beleid. Voor de EHS hebben Rijk en Provincie samen spelregels ontwikkeld welke zijn vervat in de provinciale regelgeving (Bijlage 1). Werkzaamheden binnen de EHS of in (aangewezen) weidevogelgebieden vergen een provinciale vergunning, waarbij compensatie van eventueel verstoorde natuurwaarden wordt vereist.

Wettelijke onderzoeksverplichting

Met betrekking tot een ruimtelijke ingreep vereisen de Ff-wet en de Nb-wet om de aanwezige planten- en diersoorten te onderzoeken. Doel daarvan is om vast te stellen of juridisch zwaarder beschermde (Ff-wet) dan wel 'aangewezen' soorten (Nb-wet) kunnen worden uitgesloten óf om vast te stellen welke van die soorten gebruik maken van het werkgebied.

Die inventarisatie dient zodanig plaats te vinden dat van de vanwege de ingreep te verwachten effecten kunnen worden beoordeeld:

- in hoeverre de ecologische functionaliteit wellicht in het geding kan zijn;
- in hoeverre individuele (planten en) dieren kunnen worden bedreigd;
- in hoeverre de gunstige staat van instandhouding in het geding kan zijn;
- in hoeverre ontheffing nodig is en onder welke voorwaarden.

Voor een aantal juridisch zwaarder beschermde soorten zijn thans nadere onderzoeks-criteria vastgelegd (zie GAN 2009/ 2011 en DR 2011/ 2012 Soortenstandaards) evenals toetsingscriteria met betrekking tot natuurschade en maatregelen.

1.3 Te verrichten onderzoek

Doel van het onderzoek

Dit onderzoek is erop gericht om vast te stellen óf er wellicht belemmeringen met betrekking tot flora en fauna kunnen worden verwacht ten aanzien van de te realiseren plannen en in dat geval het beoordelen welke zwaarder beschermde soorten mogelijk nadere inventarisatie zouden vergen.

Onderzoeksplan

In een Quick-scan ten behoeve van een procedure Ruimtelijke Ordening worden de volgend stappen gezet:

- het raadplegen van de Nederlandse Databank voor Flora en Fauna (NDFF) om vast te stellen welke zwaarder beschermde soorten in de betreffende regio zijn geregistreerd;
- het raadplegen van andere verspreidingsgegevens om te controleren in hoeverre er wellicht soorten niet bij NDFF zijn geregistreerd doch wél hun verspreiding in de regio vinden;
- het uitvoeren van een ecologische verkenning naar aanleiding waarvan wordt beoordeeld voor welke van de mogelijk te verwachten soorten de planlocatie als leefgebied geschikt zou kunnen zijn (expert-judgement);
- toetsing van de bevindingen aan de regelgeving om vast te stellen in hoeverre al of geen belemmeringen verwacht moeten worden;
- beoordeling welke soorten alsnog inventarisatie vergen, dan wel het opstellen van de rapportage met eindbevindingen.

Opzet van de rapportage

In de rapportage wordt in principe de volgorde van de hierboven aangegeven onderzoeks- en onderbouwingsstappen aangehouden. Waar het voor de betreffende onderbouwingsstap nodig is om informatieve kaders te schetsen is dat in dit hoofdstuk beknoot aangegeven (zie blz. 4 t/m 9) terwijl voor nadere informatie wordt verwezen naar de Bijlagen.

Daarmee ontstaat de volgende opzet van de rapportage:

In hoofdstuk 1 zijn de uitgangssituatie, het voornemen, de hoofdlijnen van de regelgeving, de aanpak van het onderzoek en de opzet van de rapportage aangegeven.

In Hoofdstuk 2 wordt op basis van beschikbare verspreidingsgegevens en recente gegevens uit de databank van Het Natuurloket/ NDFF, de literatuurstudie met daaruit voortkomende conclusies uitgevoerd.

In hoofdstuk 3 wordt ingegaan op vigerende natuurregelgeving (Nb-wet en Provinciaal natuurbeleid/ EHS) en worden de bevindingen van de ecologische verkenning en van nadere inventarisaties voor het werkterrein van projectfase 2 beschreven.

In hoofdstuk 4 worden de voor uitvoering relevante conclusies kort samengevat en wordt advies gegeven met betrekking tot mitigerende maatregelen.

Naast Bijlagen met achterliggende informatie wordt de rapportage beëindigd met lijsten van geraadpleegde literatuur en van gebruikte termen en afkortingen.

2 LITERATUURONDERZOEK

Het literatuuronderzoek is voornamelijk gericht op de eventuele aanwezigheid van en het terreingebruik door juridisch zwaarder beschermde soorten (tabel 2 en 3 AmvB). Dit onderzoek omvat toetsing van de locatie aan reeds bestaande verspreidings- en andere onderzoeksgegevens.

De gegevens waarop deze toetsing is gebaseerd, omvat een aanzienlijk gróter gebied dan de onderzoeklocaties: naar aanleiding hiervan wordt in hoofdstuk 3 nader ingezoomd op de begrensde projectlocatie.

Bovendien zijn de beschikbare onderzoeksdata vrijwel nooit volledig: dat betekent dat altijd een eigen habitatbeoordeling ter plaatse nodig is om bepaalde soorten (in samenhang met beschikbare verspreidingsgegevens) te kunnen uitsluiten.

2.1 Vaatplanten, mossen en overige begroeiing

Beschikbare gegevens

Uit de databank van de NDFF (Quickscanhulp 2013) blijkt dat binnen een straal van 1 km van het plangebied enkele soorten zwaarder beschermde vaatplanten zijn geregistreerd.

Vaatplanten

Verspreidingsgegevens geven aan dat er binnen de gegeven afstand Rietorchis, Gele helmblom, Spaanse ruiter, Spindotterbloem en Tongvaren zijn aangetroffen. Dit zijn planten die slechts onder specifieke bodemcondities een geschikte groeiplaats kunnen vinden. Bij de inventarisatie in 2008 zijn ook géén beschermde planten aangetroffen.

Mossen

Van mossen zijn in Nederland slechts 5 soorten wettelijk beschermd. Deze komen echter *niet* (meer) in Nederland voor of zijn erg zeldzaam en komen slechts onder zeer specifieke natuurlijke habitatcondities voor.

Deze soorten worden in deze regio geheel niet verwacht (zie ook Dort 2002).

Conclusie met betrekking tot begroeiing

- * Het werkterrein dient te worden gecontroleerd op eventueel aanwezige beschermde planten.
- * Zwaarder beschermde mossen kunnen, gezien de verspreidingsgegevens in relatie tot de habitatcondities, op voorhand worden uitgesloten.

2.2 Zoogdieren

Beschikbare gegevens

Uit de databank van de NDFF (Quickscanhulp 2013) blijkt dat binnen een straal van 1 km van het plangebied zwaarder beschermde zoogdieren zijn geregistreerd.

Grondgebonden zoogdieren

Uit oudere verspreidingsgegevens (Broekhuizen 1992) blijkt dat in het uurhok waarin het plangebied valt (105/445) slechts algemeen voorkomende soorten van tabel 1 AmvB zijn geregistreerd. Bovendien betreft het werkgebied thans een strikt stedelijk gebied met ruderele omstandigheden, ongeschikt voor de meeste grondgebonden zoogdieren.

Vleermuizen

De NDFF geeft thans aan dat binnen een straal van 1 km van het werkgebied vier verschillende vleermuissoorten zijn geregistreerd (zie ook Limpens 1997).

Conclusie zoogdieren

- * Grondgebonden soorten: hiervan kunnen zwaarder beschermde soorten op voorhand worden uitgesloten.
- * Vleermuizen: het terrein vergt controle op eventuele gebruiksmogelijkheden voor vleermuizen.

2.3 Broedvogels

Beschikbare gegevens

Uit de databank van de NDFF (Quickscanhulp 2013) blijkt dat binnen een straal van 1 km van het plangebied meerdere vogels zijn geregistreerd met een jaarrond beschermd nest.

Jaarrond beschermde nesten

De geregistreerde soorten waarvan het nest het jaarrond beschermd is, nestelen alle in bomen of in gebouwen. Aangezien er geen bomen en gebouwen meer in het werkgebied aanwezig zijn, behoeven ook geen jaarrond beschermde nesten te worden verwacht.

Overige broedvogels

Wellicht zijn er langs de oever van het werkterrein broedende vogels te verwachten (zie ook Hustings 2002). Broedende vogels mogen *onder géén enkele conditie, dus op geen enkel moment in het seizoen*, worden verstoord (zie DR 2009). Onder die voorwaarden is echter voor de meeste broedvogelsoorten verder géén aanvullende veldinventarisatie vereist.

Conclusie broedvogels

De onderzoekslocatie kent habitatomstandigheden waarvan mogelijk een enkele broedvogel gebruik kan maken. Broedende vogels dienen van verstoring door werkzaamheden verschoond te blijven: veldinventarisatie is uitsluitend nodig indien deze in het broedseizoen plaatsvinden, in welk geval extra voorzorg is geboden.

2.4 Reptielen en amfibieën

Beschikbare gegevens

Uit de NDFF (Quickscanhulp 2013) blijkt dat binnen een straal van 1 km van het plangebied wél Ringslang doch géén zwaarder beschermde amfibieën zijn geregistreerd.

Op een afstand van 1 tot 5 km vanaf de grenzen van het plangebied is echter ook Rugstreeppad geregistreerd.

Reptielen

Het voorkomen van Ringslang (tabel 3 AmvB) in deze regio wordt ook door (recente) verspreidingsgegevens bevestigd (zie Creemers 2009; RAVON 46/ 2012).

Eventueel voorkomen op de werklocatie vergt geschikte condities voor voortplanting, winterverblijf, foerageren en/of plekken in de omgeving van dergelijke condities om te kunnen zonnen.

Andere reptielen hebben in de wijde regio géén verspreidingsgebied.

Amfibieën

Ook het voorkomen van beide genoemde amfibieën in deze regio wordt door recente verspreidingsgegevens bevestigd (zie m.n. RAVON 46/ 2012).

Rugstreeppad plant zich voort in water en leeft en overwintert verder op land. Het is een pioniersoort die flinke afstanden kan afleggen tussen zijn voortplantings- en landhabitat (tot 2 km) en ook snel nieuwe geschikte gebieden kan koloniseren.

De soort is vooral 's nachts actief en verschuilt zich voor de dagperiode onder op het maaiveld liggende materialen, of ingegraven: de soort graaft zich ook voor overwintering in, waarvoor zandige of losse tuingrond volstaat. Er wordt ook veel gebruik gemaakt van met zand opgehoogde terreinen zoals bouwterreinen en bermen, dus ook van stedelijke gebieden.

Het meest recent heeft één incidentele registratie van voortplanting plaatsgevonden in de omgeving van Gouda, op ruim 4 km afstand van de planlocatie. Deze afstand is té groot om op korte termijn door de soort overbrugd te kunnen worden.

Er is bij diverse onderzoeken door GroenTeam in de laatste paar jaar op vele locaties in een straal van meerdere kilometers rond het plangebied (Krimpenerwaard, Zuidplaspolder, omgeving Gouda), ook nergens voortplanting aangetroffen, zodat er ook géén aanleiding is om landgebruik van de soort in het plangebied te verwachten.

Andere zwaarder beschermde soorten zijn in de wijde regio niet aangetroffen, doch slechts algemeen voorkomende amfibieën (tabel 1 AmvB) zoals Gewone pad, Bruine kikker, Bastaardkikker, Meerkikker en Kleine watersalamander (zie Creemers 2009; RAVON 46/ 2012; NDFF 2013).

Conclusie reptielen en amfibieën

De werklocatie vergt controle op mogelijke gebruikscondities voor Ringslang.

2.5 Vissen

Beschikbare gegevens

Uit de NDFF (Quickscanhulp 2013) blijkt dat binnen een straal van 1 km van het plangebied Kleine modderkruiper, Bittervoorn en Rivierdonderpad zijn geregistreerd (zie ook RAVON 46/ 2012). Echter tijdens inventarisatie in 2008 (GroenTeam) zijn in de aangren-zende sloten géén van deze soorten aangetroffen.

Conclusie vissen

Aangezien géén werkzaamheden aan watergangen meer zullen plaatsvinden is bedreiging van zwaardere beschermde vissoorten niet meer aan de orde.

2.6 Insecten en overige ongewervelde soorten

Bij ongewervelden moet men denken aan vlinders, libellen, sprinkhanen en 'overige ongewervelden' zoals mieren, kevers (land en water), kreeftachtigen, weekdieren e.d. Deze groepen kennen eveneens beschermde soorten terwijl voor sommige soorten ook een ontheffingsplicht geldt. Juridisch zwaardere beschermde soorten betreffen enkele soorten uit de groepen libellen, dagvlinders en 'overige ongewervelde soorten' (waaronder ook waterorganismen).

Bestaande gegevens

Uit de NDFF (Quickscanhulp 2013) blijkt dat binnen een straal van 1 km van het plangebied het slakje Platte schijfhoren in watergangen is aangetroffen (zie ook Bos 2006; Dijkstra 2002; Vries 2003): verder zijn géén juridisch zwaardere beschermde soorten in deze omgeving te verwachten.

Conclusie ongewervelden

Aangezien géén werkzaamheden aan watergangen meer zullen plaatsvinden is bedreiging van zwaardere beschermde waterorganismen niet meer aan de orde.

2.7 Conclusies uit beschikbare gegevens

Voor een aantal soorten vergt de planlocatie controle op geschiktheid van de habitat als leefgebied, te weten vaatplanten, vleermuizen en Rugstreeppad. Voorts kunnen eventueel broedende vogels worden verwacht.

3 LOCATIEONDERZOEK

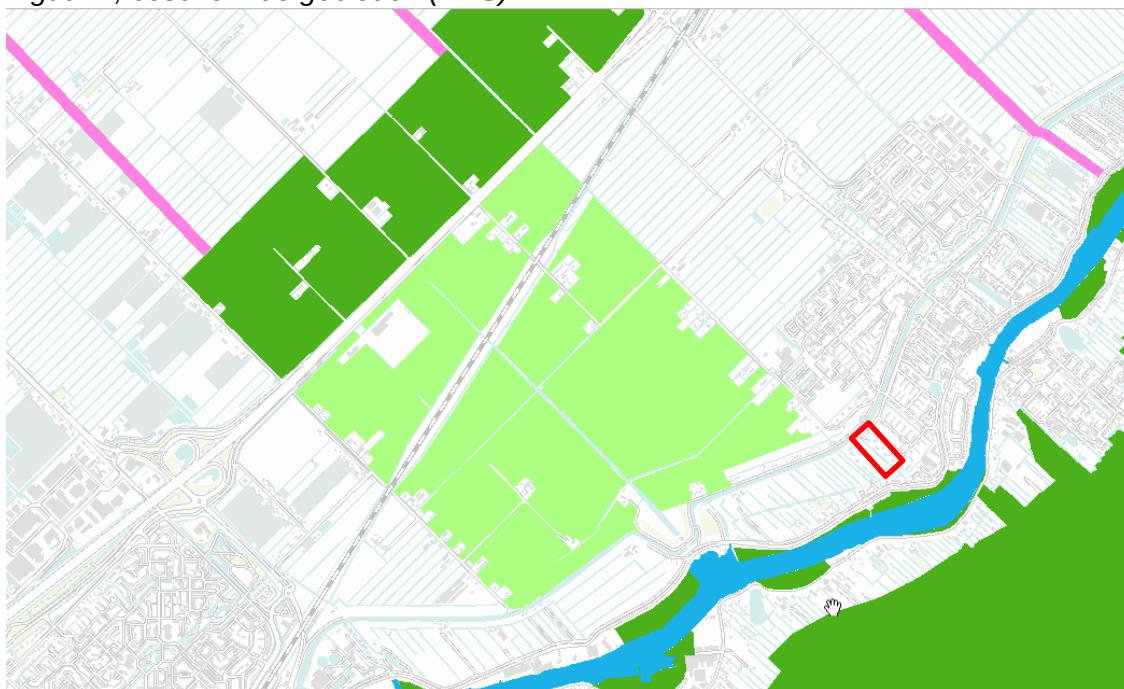
3.1 Context vigerende regelgeving gebiedsbescherming

Het plangebied maakt deel uit van de bebouwde kom, doch ligt tegen de rand van het landelijk gebied aan (zie figuur 1 blz.4, en figuur 4 hieronder).

Er rust op het plangebied in het kader van de Natuurbeschermingswet en van Natura 2000 géén regelgeving met betrekking tot beschermde gebieden, terwijl er ook geen gebieden met een dergelijke status in de wijde omgeving aanwezig zijn: er zijn ook géén condities aanwezig op grond waarvan de 'externe werking Nbw' in het geding zou kunnen komen.

Wel liggen er gebiedsdelen van de EHS in de omgeving van het plangebied (zie figuur 4) doch het plangebied ligt *buiten* de begrenzing daarvan wat géén consequenties met zich meebrengt. Weidevogelgebieden zijn op zodanig grote afstand van het plangebied gelegen dat deze hier geen enkele rol spelen.

Figuur 4, beschermde gebieden (EHS)

De kleuren rose, lichtgroen, donkergroen en blauw vormen onderdeel van de EHS

3.2 Gebiedsverkenning en habitatbeoordeling

Het werkgebied betreft thans een geëgaliseerde, licht begroeide bouwstrook (zie foto op omslag). Er zijn in de huidige staat vrijwel géén natuurpotenties aanwezig.

* Er zijn voor zwaarder beschermde vaatplanten géén geschikte groeiplaatscondities aangetroffen.

- * Er zijn in het deelgebied thans géén te slopen gebouwen of te kappen bomen aanwezig en daarmee ook géén jaarrond beschermde vogelnesten of verblijfsmogelijkheden voor vleermuizen.
- * Evenmin zijn er condities in het deelgebied aanwezig welke een rol zouden kunnen spelen voor vaste vliegroutes of voor een foerageerfunctie van vleermuizen.
- * Ringslang vergt voor voortplanting en winterverblijf geschikte locaties, die geheel niet aanwezig zijn. Bovendien is er geen geschikt jachtgebied aanwezig, zodat ook deze soort kan worden uitgesloten.
- * De terreincondities in de huidige staat zouden geschikt kunnen zijn voor landgebruik door Rugstreepad, doch op basis van verspreiding (voortplantingslocaties) en migratiemogelijkheden kan ook deze soort worden uitgesloten.
- * Er worden géén werkzaamheden verricht aan bestaande watergangen, zodat vissen en andere waterorganismen niét in het geding zijn.

4 CONCLUSIE

Vigerende regelgeving gebiedsbescherming

Het gehele plangebied heeft géén relatie met beschermde gebieden zoals beschermde natuurmonumenten, Natura 2000-gebieden, EHS of aangewezen weidevogelgebieden.

Algemene broedvogels

In de oeverzone van de begrenzendende watergang kan wellicht een enkel broedgeval van een watervogel worden aangetroffen. Tijdens het gebruik in het broedseizoen zijn dergelijke nesten strikt beschermd en mogen ook niet worden verstoord door werkzaamheden in de directe omgeving (zie Bijlage 1).

Zwaardere beschermde soorten

Met de ingreep zullen, behalve algemene broedvogels, verder geheel géén zwaardere beschermde soorten in het geding zijn doch uitsluitend algemene soorten van tabel 1 AMvB.

Algemene soorten

Voor soorten van tabel 1 geldt een algemene, landelijke vrijstelling met betrekking tot de Flora- en faunawet: men dient bij uit te voeren werkzaamheden wel de wettelijke zorgplicht in acht te nemen (zie Bijlage 1) doch er is geen ontheffing voor nodig. De te verwachten soorten betreffen vooral Egel, muizensoorten en in het water, algemene (onbeschermde) vissoorten.

Zorgplicht (mitigatie)

De zorgplicht behoort tot de eigen verantwoordelijkheid van de initiatiefnemer:

- a) Het te dempen water dient voorafgaand aan het dempen, te worden afgevisd waarbij alle aanwezige waterorganismen op een veilige plek elders weer in het water kunnen worden teruggezet.
- b) Bij de aanleg van natuurvriendelijke oevers wordt voortdurend gecontroleerd dat er met de kraanbak géén vissen worden meegeschept of beschadigd. Nadat de beschoeiing is uitgetrokken wordt er slechts vanuit de oeverrand een ondiepe natuurvriendelijke oeverzone gegraven, waarbij de rest van de waterbodem onaangetast blijft en waterorganismen niet worden bedreigd.
- c) Bij uitvoering van de werkzaamheden in het broedseizoen (voor watervogels vanaf ca. half maart tot eind augustus) dient men zich ervan te vergewissen dat er géén broedende vogels worden verstoord: in gebruik zijnde nesten dienen te worden ontzien totdat de vogels deze niet meer gebruiken.
- d) Alle bij de werkzaamheden aan te treffen dieren en diertjes dienen voorzichtig te worden opgepakt en op een veilige plek te worden weggezet.

Er zijn gezien de thans aanwezige gebiedsconditie verder géén overige mitigerende maatregelen meer van toepassing: de (overige) mitigerende maatregelen die in het eerdere onderzoek noodzakelijk werden geacht zijn thans niet meer van toepassing.

BIJLAGE 1 - RELEVANTE ASPECTEN VAN DE REGELGEVING

I Inleiding

Wetgeving

De regelgeving met betrekking tot natuur kent twee typen bescherming: 'soortbescherming' en 'gebiedsbescherming'.

De Flora- en faunawet (Ff-wet) is geheel gericht op soortbescherming, dat wil zeggen bescherming van afzonderlijke soorten planten en dieren.

Bovendien is deze wet gericht op de intrinsieke waarde van het dier, dat onder meer wil zeggen dat de bescherming eveneens is gericht op elk individueel dier.

Gebiedsbescherming is vastgelegd in de Natuurbeschermingswet (Nb-wet 1998).

Dit is gericht op specifieke aspecten van specifiek aangewezen gebieden, zoals speciale beschermingszones in het kader van de Vogel- of Habitatrichtlijn (resp. REG 1979 en REG 1992/1997). De gebiedsbescherming staat *naást* de Ff-wet: de regels van wetten sluiten elkaar dus niet uit doch vullen elkaar aan (zie ook wetgeving blz.27).

Provinciaal natuurbeleid

Daarnaast hebben ook provinciale besturen een 'eigen' natuurbeleid, in aanvulling op de wetgeving. Daarin wordt in sommige provincies ook een onderscheid gemaakt in gebieds- en soortbescherming: de gebiedsbescherming wordt geregeld via het Streekplan terwijl de soortbescherming via andere wegen in de ruimtelijke ordening kan worden geregeld (zie ook provinciale regelgeving blz.27).

II Verbodsbepalingen Flora- en faunawet

Met betrekking tot aanwezige en te verwachten, door de Flora- en faunawet beschermde soorten in het projectgebied gelden de volgende algemene verbodsbepalingen:

Artikel 8 Ff-wet

Het is verboden planten, behorende tot een beschermde inheemse plantensoort, te vernielen, te beschadigen, te ontwortelen of op enigerlei andere wijze van hun groeiplaats te verwijderen.

Artikel 9 Ff-wet

Het is verboden dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te doden, te verwonden, te vangen, te bemachtigen of met het oog daarop op te sporen.

N.B.1 hieronder valt ook het 'per ongeluk' doden zonder afdoende voorzorgen te hebben genomen;

N.B.2 het uit beschermingsoverwegingen preventief wegvangen en verplaatsen van dieren en ontwikkelingsstadia daarvan dient te geschieden door een 'ter zake kundige' (zie lijst gebruikte termen). Onder bepaalde condities is daarvoor géén extra projectonthefing (meer) nodig.

Dit geldt níét voor het wegvangen en verplaatsen van vleermuizen, muizen en vogels: dat is uitdrukkelijk verboden, hiervoor wordt ook géén ontheffing verstrekt.

Voor het vangen van dieren vanwege onderzoek geldt een aparte regeling.

Artikel 10 Ff-wet

Het is verboden dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, opzettelijk te verontrusten.

N.B. hiermee wordt bedoeld het verontrusten met de intentie de soort te verstoren zonder maatregelen om het verontrusten te voorkomen, dan wel het bouwrijp maken van een terrein juist op het moment dat vogels zich er aan het vestigen zijn om te gaan broeden: dergelijk opzettelijk verontrusten valt niet onder de Gedragscode terwijl hiervoor in het kader van art. 75C ook géén ontheffing wordt verleend.

Artikel 11 Ff-wet

Het is verboden nesten, hollen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te beschadigen, te vernielen, uit te halen, weg te nemen of te verstoren.

N.B. 'Vaste verblijfplaatsen':

Met betrekking tot vleermuizen dienen naast jaarlijks in gebruik zijnde vaste zomer-verblijven (kolonies), paarplaatsen en winterverblijven, ook structureel gebruikte, vaste vlieg- en trekroutes te worden geïnterpreteerd als 'vaste verblijfplaatsen' zoals bedoeld in art. 11 (DLG 2006).

Dit geldt ook voor jaarrond beschermde nesten en 'vaste verblijfplaatsen' van andere dieren zoals een vaste voortplantingslocatie van rugstreppadden, broeihopen van ringslangen e.d.

Artikel 12 Ff-wet

Het is verboden eieren van dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te zoeken, te rapen, uit het nest te nemen, te beschadigen of te vernielen.

N.B. Dit betreft, behalve vogels, ook eieren van beschermde amfibieën, reptielen, vissen en insecten. Indien bijvoorbeeld dergelijke eieren van een ontheffingsplichtige soort worden bedreigd vereist dit ook aanvraag van ontheffing (DLG 2006). Met betrekking tot eieren van beschermde diersoorten die níet ontheffingsplichtig zijn, geldt de wettelijke zorgplicht (zie hierna bij artikel 2).

Artikel 13 Ff-wet

Het is verboden:

a. planten . . enz., of dieren dan wel eieren, nesten of . . enz., behorende tot een beschermde . . enz. . . diersoort . . enz. te vervoeren . . enz. of onder zich te hebben.

N.B. bij dit artikel gaat het om het verplaatsen van (eieren, nesten, individuen van) bedreigde dieren, eieren, planten enz. onder afwijkende condities, dus niet vanwege beschermingsmotieven bij uitvoering van werkzaamheden (vgl. artikel 9): hiertoe geldt een aparte regeling.

Artikel 2 Ff-wet - algemene zorgplicht

Naast de hiervoor aangegeven verbodsartikelen geldt *in alle situaties* een wettelijke zorgplicht. Deze houdt in dat:

'eenieder die weet of redelijkerwijs kan vermoeden dat door zijn handelen ('de ingreep') of zijn nalaten (*mitigerende maatregelen*) nadelige gevolgen voor planten of dieren kunnen worden veroorzaakt, is verplicht dergelijk handelen achterwege te laten voor zover dat in redelijkheid kan worden gevergd, dan wel alle (*mitigerende en/of preventieve*) maatregelen te nemen die redelijkerwijs van hem kunnen worden gevergd ten einde die gevolgen te voorkómen of, voor zover deze (*met maatregelen*) níet kunnen worden voorkomen, deze zoveel mogelijk te beperken of ongedaan te maken'.

N.B. dit betekent dat elke ruimtelijke ingreep natuuronderzoek vergt dat als bewijslast wordt vastgelegd in een rapportage ('Natuurtoets'). Daarin dienen de zeker te verwachten en de met veldonderzoek aangetroffen soorten planten en dieren te worden getoetst aan de wettelijke regelgeving ('lichte' en 'uitgebreide' toets). Tevens worden hierin de mitigerende en/of preventieve maatregelen aangegeven welke er zorg voor dragen dat er aan de zorgplicht wordt voldaan.

III Vrijstelling en ontheffing verbodsartikelen

III.1 Strekking vrijstelling en ontheffing

Een 'vrijstelling' is een algemeen geldende uitzondering op een wettelijk verbod (LNV 2005): dit kan een landelijke vrijstelling betreffen of één op basis van een Gedragscode. Een vrijstelling vergt géén aanvraagprocedure.

Een 'ontheffing' is een besluit waarbij in een individueel concreet geval een uitzondering op een wettelijk verbod wordt gemaakt. Deze ontheffing dient per individueel project te worden aangevraagd en betreft zowel individuele soorten als vaste verblijfplaatsen (waaronder ook vaste vliegroutes van vleermuizen).

De regelgeving met betrekking tot vrijstelling en ontheffing is nader geregeld in de Algemene Maatregel van Bestuur (AMvB) met betrekking tot art. 75 C van de Ff-wet (Staatsblad 2004/501; LNV 2005).

In de afweging tussen 'vrijstelling of ontheffing' staan in de van toepassing zijnde criteria enkele cruciale begrippen centraal: '*bestendig*', '*zorgvuldig handelen*', '*wezenlijke invloed*' en '*significant effect*', naast soortlijsten met betrekking tot specifieke regelgeving (tabellen 1, 2 en 3 AMvB). Dit is inhoudelijk toegelicht in de Brochure 'Buiten aan het werk' (LNV 2005, zie ook DLG 2006).

De toepassing van een vrijstelling of ontheffing is nader genuanceerd met wettelijke 'belangen', soorttabellen (zie hieronder) en vogelcategorieën (zie blz.22).

III.2 Soorttabellen (AMvB art. 75), vrijstelling en ontheffing

De algemene landelijke vrijstelling met betrekking tot beschermde planten en dieren, geldt uitsluitend voor de soorten die zijn opgenomen in tabel 1 AMvB. Voorts is er nog een aanvullende vrijstelling voor soorten die zijn opgenomen in tabel 2 en tabel 3 AMvB indien werkzaamheden kunnen plaatsvinden onder een specifiek opgestelde 'gedragscode' (zie verder blz.25).

III.3 Wettelijke belangen

Daarnaast is voor ruimtelijke ingrepen, *onder nadere condities*, een ontheffingsregeling van toepassing op een aantal andere wettelijke belangen te weten:

1. Bescherming van flora en fauna (belang b/ Bijlage 1 AMvB, Habitat- en Vogelrichtlijn);
2. Veiligheid van het luchtverkeer (belang c/ Vogelrichtlijn);
3. Volksgezondheid of openbare veiligheid (belang d/ Bijlage 1 AMvB, Habitat- en Vogelrichtlijn);
4. Dwingende reden van groot openbaar belang met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en voor het milieu wezenlijk gunstige effecten (belang e/ Bijlage 1 AMvB, Habitatrichtlijn);
5. Bestendig beheer en onderhoud enz. (belang h);
6. Bestendig gebruik (belang i);
7. Ruimtelijke inrichting of ontwikkeling (belang j).

Hierin bestaat tevens een nader onderscheid tussen de eerstgenoemde 4 belangen en het laatstgenoemde belang dat méér strikte beperkingen kent (zie ook 'wettelijke belangen en tabel 3 AMvB' blz.23).

Dwingende reden van groot openbaar belang

Waar bij het meer algemeen van toepassing zijnde belang '*ruimtelijke inrichting of ontwikkeling*' bij juridisch zwaarder beschermde soorten striktere beperkingen bestaan (deels het *niét* kunnen verkrijgen van een ontheffing) kan een 'groot openbaar belang' uitkomst bieden.

Een 'groot openbaar belang' heeft betrekking op activiteiten die van algemeen, breed maatschappelijk belang zijn. Het moet gaan om openbare belangen, dus niet om activiteiten die enkel ten goede komen aan een particulier, aan enkelen of aan een beperkte regio.

Daarnaast moet het openbaar belang 'van groter gewicht' zijn; dat zal in de meeste gevallen alleen zo zijn als het een lange termijn betreft. Oplossingen voor de korte termijn worden *niét* aangemerkt als 'dwingende reden van groot openbaar belang'. Een financieel goedkopere oplossing, terwijl ook andere oplossingen reëel zijn, is niet voldoende om een dwingende reden van groot openbaar belang aan te nemen.

Voor de onderbouwing van een groot openbaar belang kan men denken aan de van toepassing zijnde onderdelen/bladzijden van door de overheid vastgestelde ruimtelijke plannen die het project betreffen. Een voorbeeld is een structuurvisie.

Hierna wordt naar aanleiding van de verschillende belangen en op basis van de drie onderscheiden soortlijsten (tabellen AMvB art. 75 Ff-wet), de nadere nuancering beschreven waarbij die drie tabellen kort zijn gekenschetst:

III.4 Tabel 1 AMvB

Deze omvat een categorie soorten waarvoor een algemene landelijke vrijstelling geldt voor art. 8 t/m 12 van de Ff-wet: dit betreft beschermde soorten die in Nederland algemeen voorkomen. Aan die vrijstelling zijn géén voorwaarden verbonden anders dan de wettelijke zorgplicht (zie vorige bladzijde). Deze soorten vergen een zogenaamde 'lichte toets' welke aantoont dat de werkzaamheden het voortbestaan van de betreffende soorten niet in gevaar brengen.

III.5 Tabel 2 AMvB

Toetsingscriteria

Deze tabel 2 omvat een lijst met 'overige soorten' (waaronder bijvoorbeeld alle broedvogels en veel beschermde planten). Indien uit die tabel één of meerdere soorten worden aangetroffen welke door de werkzaamheden worden verstoord en/of bedreigd, vergt dat in principe aanvraag van ontheffing met in de meeste gevallen eveneens een 'lichte toets' (zie echter uitzondering hieronder en bij broedvogels).

Soorten van tabel 2 die door een projectvoornemen schade ondervinden dienen te worden getoetst aan de *landelijke* gunstige staat van instandhouding, wat wil zeggen in hoeverre het voortbestaan van de landelijke populatie wellicht afhankelijk is van het voortbestaan van de onderhavig aangetroffen, lokale populatie.

In de ontheffingsaanvraag dient daarbij te worden aangegeven op welke wijze wordt bereikt dat bedreiging van individuen en verstoring *zoveel mogelijk* wordt voorkomen en in welke mate de functionaliteit van de vaste voortplantings-, rust- en/of verblijfplaats door de activiteiten wordt aangetast, dan wel, op welke wijze die functionaliteit kan worden gegarandeerd.

Indien wordt uitgegaan van een door de Minister goedgekeurde gedragscode geldt voor deze categorie van tabel 2 AMvB, onafhankelijk van het wettelijk 'belang' waaronder de ingreep valt, echter een vrijstelling voor art. 8 t/m 12 van de Ff-wet zodat formeel geen aanvraagprocedure voor ontheffing nodig is (zie verder onder 'Gedragscode' blz.25).

Uitzonderingsgevallen

Indien zowel de lokale als de landelijke populatie in het geding is, waarvoor vermelding op de Rode Lijst een indicatie vormt (zoals Waterspitsmuis), vergt de soort echter een 'uitgebreide toets' (zie ook Soortendatabase website Ministerie): dan dient te worden aangegeven op welke wijze wordt bereikt dat bedreiging van individuen en verstoring strikt worden voorkomen.

Uitzonderingspositie broedende vogels

Vogels zijn volgens de Vogelrichtlijn gelijkgesteld met tabel 3 AMvB (zie ook DR 2009). Er worden 2 goepen onderscheiden:

- algemene broedvogels
- vogels met jaarrond beschermde nesten (zie 'aangepaste lijst', DR 2009).

Deze groepen vergen een 'uitgebreide toets'.

Voor alle broedende vogels wordt in beginsel *tijdens* het broeden *géén* ontheffing verleend. Met betrekking tot het broedseizoen is in dat kader in de Flora- en faunawet ook *géén standaardbroedperiode* aangegeven. Van belang is of een broedgeval aanwezig is, ongeacht de periode. Voor broedende vogels geldt de algemene Gedragscode (Vogelbescherming 2004) dat deze, zolang ze broeden, *onder géén enkele conditie* mogen worden verstoord (zie ook REG 1979). In principe dient dus het broedseizoen met mogelijk verstorende werkzaamheden te worden ontzien, zoals sloop-, bouw-, grond-, bagger-, onderhouds- en/of andere mogelijk verstorende werkzaamheden op korte afstand van nesten. Broedgevallen van de meeste broedvogels kunnen slechts tijdens het broeden worden geïnventariseerd omdat ze steeds een nest op een nieuwe locatie (kunnen) maken.

Vogelcategorieën met jaarrond beschermde nesten

Vogels worden in de regelgeving onderscheiden in groepen (DR 2009):

- a) Algemeen principe: een groep die zich grotendeels beperkt tot *strikt* het broeden;
- b) Categorie 5 (DR 2009): een groep vogels waarvan de nesten het jaar rond (of jaarlijks opnieuw) worden gebruikt en er *slechts in bijzondere gevallen* beperkingen bestaan, met name '*als zwaarwegende feiten of ecologische omstandigheden dat rechtvaardigen*', bijvoorbeeld wanneer er voor deze soorten in de omgeving geen geschikte alternatieven zijn om te nestelen.
- c) Categorie 1 t/m 4: een nader omschreven groep waarvan de nesten het jaar rond *strikt* beschermd zijn en ook de nesten zelf dus *niet* mogen worden bedreigd of verwijderd, óók niet *buiten* het broedseizoen (waaronder bijvoorbeeld Huismus, Gierzwaluw maar ook uilen, roofvogels en kolonievogels).

Wettelijke belangen m.b.t. broedvogels

Er is in de broedperiode voor broedvogels slechts ontheffing mogelijk indien er zwaarwegende maatschappelijke termen aanwezig zijn die ontheffing voor verstoring van broedende vogels nodig maken, wat slechts in *uitzonderlijke situaties van openbare veiligheid* e.d. aan de orde kan zijn.

De *nesten* van soorten van categorieën 1 t/m 4 zijn het jaar rond beschermd en vergen *te allen tijde, dus jaarrond*, bij potentiële verstoring van de nesten en voor sommige soorten ook het bijbehorende voedselterritorium (zie DR Soortstandaards en zie hierboven), aanvraag van een ontheffing.

Een ontheffing kan dan slechts worden verkregen bij het van toepassing zijn van *uitsluitend* de wettelijke belangen die daartoe in de Vogelrichtlijn zijn opgenomen:

- Bescherming van flora en fauna (b): *de letter verwijst naar de corresponderende letter bij art. 2 van het Besluit vrijstelling beschermde dier- en plantensoorten*);
- Veiligheid van het luchtverkeer (c);
- Volksgezondheid of openbare veiligheid (d).

Indien werkzaamheden *niét* onder de hierboven aangegeven belangen vallen kan géén ontheffing worden verkregen: er kan in de vorm van een '*positieve afwijzing*' slechts 'toestemming' voor de ingreep worden verkregen op basis van een door de Minister goedgekeurd plan van maatregelen.

Voor de vogelsoorten uit categorie 5 is ontheffing slechts mogelijk onder bepaalde voorwaarden (DR 2009).

III.6 Tabel 3 AMvB

Toetsingscriteria

Deze tabel omvat een lijst soorten waarvoor *strikte* bescherming geldt. In alle gevallen vereisen deze soorten een '*uitgebreide toets*'. Bij dreigende natuurschade dienen deze soorten *niet alléén* te worden getoetst aan de *landelijke* gunstige staat van instandhouding (zoals bij tabel 2).

Deze dienen óók te worden getoetst aan de *lokale* gunstige staat van instandhouding van de aangetroffen populatie: het gaat er dan om in hoeverre het voortbestaan van de landelijke populatie wellicht afhankelijk is van de lokale populatie.

Afgezien van vermelding op de Rode Lijst vergt dit tevens inzicht in het regionale voorkomen van de betreffende soort (zie ook Soortenstandaard, DR 2011/ 2012). In de ontheffingsaanvraag dient daarbij te worden aangegeven in welke mate de functionaliteit van de vaste voortplantings-, rust- en/of verblijfplaats door de activiteiten wordt aangetast, dan wel, op welke wijze die functionaliteit kan worden gegarandeerd (zie Bijlage 3).

Voorts gelden hierbij nog enkele voorwaarden:

- * er dient te worden onderbouwd dat er voor de betreffende activiteit geheel géén alternatieven zijn, dus bijvoorbeeld of de ingreep niet op een andere, minder schadelijke wijze of op een andere locatie kan plaatsvinden;
- * er dienen onder meer maatregelen te worden genomen om te garanderen schade aan individuen van de soort wordt voorkómen ('zorgvuldig handelen', LNV 2005);
- * het 'wettelijke belang' waaronder de ingreep valt, zowel als vermelding in Bijlage IV van de Europese Habitatrichtlijn en eventuele toepassing van een gedragscode, vormen eveneens toetsingscriteria (zie hieronder).

Bijlage IV van de Habitatrichtlijn

Bij soorten van tabel 3 wordt onderscheid gemaakt in 'Bijlage 1 AMvB' en 'Bijlage IV Habitatrichtlijn'. Voor de laatste groep gelden de strengste beschermingsvoorwaarden: ontheffing kan slechts worden verkregen onder het regiem van enkele specifieke wettelijke belangen zoals die in de Habitatrichtlijn zijn vermeld.

Indien géén van die belangen van toepassing kan worden geacht is ontheffing niet mogelijk, doch kan uitsluitend toestemming voor de ingreep worden verkregen op basis van een door de Minister van EL&I goedgekeurd plan.

Wettelijke belangen en tabel 3 AMvB

1. *Uitsluitend* onder het wettelijke belang '*bestendig beheer en onderhoud*' en dan nog *uitsluitend* bij toepassing van een *gedragscode* (zie blz.25), kan voor soorten van tabel 3 AMvB die *niét* zijn vermeld in de Bijlage IV van de Europese Habitatrichtlijn, gebruik worden gemaakt van de vrijstelling op basis van een gedragscode. Voor soorten van tabel 3 AMvB die wél zijn vermeld in Bijlage IV van de Europese Habitatrichtlijn (zoals vleermuizen), zie punten 3 en 4.

Zónder toepassing van een gedragscode vergen deze soorten in alle gevallen een toetsing bij het bevoegde gezag volgens de procedure van een ontheffingsaanvraag. Daarbij gelden de volgende criteria:

2. in het kader van het belang '*ruimtelijke ontwikkeling en inrichting*' kan *uitsluitend* voor soorten die *niet* zijn vermeld in Bijlage IV van de Europese Habitatrichtlijn of in de Vogelrichtlijn, een ontheffing worden verkregen.
3. Onder de belangen '*dringende redenen van groot openbaar belang*' (met inbegrip van redenen van sociale, economische aard of met voor het milieu wezenlijk gunstige effecten, zie blz.26), van '*volksgezondheid en openbare veiligheid*' dan wel '*bescherming van flora en fauna*' kan in *alle gevallen* een ontheffing worden verkregen, *mits* er nadrukkelijk géén alternatieven voor de ingreep beschikbaar zijn.

4. Indien de ingreep *niét* onder de bij punt 3 aangegeven belangen vallen kan voor soorten uit *Bijlage IV van de Europese Habitatrichtlijn géén ontheffing* worden verkregen: er kan in de vorm van een '*positieve afwijzing*' slechts '*toestemming*' voor de ingreep worden verkregen indien zodanige werkwijze en eventuele maatregelen worden aangegeven dat de *ecologische functionaliteit* (zie III.7) van het gebied voor de soort *op geen enkel moment* minder wordt dan de beginsituatie: dergelijke wezenlijke natuurschade dient in deze situatie geheel te worden voorkomen.

III.7 Beoordeling functionaliteit vaste rust- en verblijfplaatsen

Indien een voortplantings- en/of vaste rust- of verblijfplaats in het kader van de Habitat- of Vogelrichtlijn in het geding is, moet worden onderbouwd dat door voor te stellen mitigerende maatregelen de ecologische functionaliteit daarvan behouden blijft.

Van belang is dat onder andere inzicht wordt gegeven in het netwerk van voortplantings- en/of vaste rust- of verblijfplaatsen. De functionaliteitstoets omvat de volgende tien punten (DR 2009):

1. *Het moet gaan om een vaste rust- of verblijfplaats: een plek of een gebied dat met een zekere mate van bestendigheid wordt gebruikt, waar dus geen sprake is van incidenteel gebruik.*
2. *De plek of het gebied blijft voorzien in alles wat nodig is voor een specifiek individu of dier in dat gebied en voor alle exemplaren van de populatie ter plekke, om succesvol te rusten (of voort te planten).*
3. *Er is op geen enkel moment, zelfs niet tijdelijk, een achteruitgang van de ecologische functionaliteit van de (voortplantings- en/of) vaste rust- en verblijfplaats. De diverse functies die een gebied of een plek heeft, moeten dus behouden blijven.*
4. *Door (het toepassen van) mitigerende maatregelen worden negatieve effecten uitgesloten. Dit kunnen negatieve effecten zijn op de kwaliteit, maar ook op de kwantiteit van de functies die het gebied of de plek vervult voor een soort.*
5. *Mitigerende maatregelen zijn preventieve maatregelen. Dat houdt dus in dat in voorkomende gevallen de mitigatie niet alleen al aanwezig is, maar ook functioneert.*
6. *Mitigerende maatregelen moeten leiden tot verbetering of behoud van de ecologische functionaliteit van de plek of het gebied (kwantitatief en/of kwalitatief) voor de betreffende soort.*
7. *Het positieve effect van mitigatie geeft in evenredige mate ruimte voor de negatieve effecten van de ruimtelijke ingreep. De totale duurzame ecologische functionaliteit mag op geen enkel moment slechter worden dan de beginstand. Zowel de kwantiteit als de kwaliteit moeten behouden blijven of worden verbeterd.*
8. *Het succes van mitigerende maatregelen moet met een hoge mate van zekerheid vóóraf vaststaan. Dit wordt beoordeeld aan de hand van objectieve criteria en de eigenschappen en de specifieke ecologische waarden van de plek of het gebied.*
9. *De staat van instandhouding en de zeldzaamheid van een diersoort zijn van belang bij het treffen van mitigerende maatregelen. Hoe zeldzamer de soort, hoe hoger de graad van zekerheid van succes moet zijn.*
10. *De controle op het effect van de maatregelen is onderdeel van het ecologisch werkprotocol. Een ecologisch werkprotocol moet voorzien in toezicht op het uitvoeren van de mitigerende maatregelen. Zonder dit onderdeel garandeert het plan niet dat de functionaliteit van de beschermde plaatsen behouden blijft.*

III.8 Gedragscode

Algemeen

Naast de algemene gedragscode voor broedende vogels zijn er ook verschillende gedragscodes voor specifieke werkzaamheden beschikbaar.

Toch vergt dat in alle gevallen het in acht nemen van de nadere voorwaarden zoals in de betreffende gedragscode zijn vastgelegd.

Bij het werken onder een gedragscode blijven overigens, net zoals zónder gedragscode, natuuronderzoek en rapportage daarvan eveneens wettelijk verplicht en worden de nadere voorwaarden voor het werken onder de gedragscode, in die gedragscode en een daarop gebaseerd Werkprotocol Flora en Fauna, nader uitgewerkt.

Een gedragscode kan slechts van toepassing worden verklaard indien de betreffende initiatiefnemer zich aantoonbaar daaraan heeft verbonden en de daaraan gekoppelde voorwaarden in acht neemt. De initiatiefnemer blijft daarbij eindverantwoordelijk voor de wijze van uitvoeren.

Wettelijke belangen en vrijstelling van de ontheffingsplicht

Toepassing van een vrijstelling van de ontheffingsplicht voor de artikelen 8 t/m 12 Ff-wet op basis van een gedragscode bij mogelijke bedreiging is deels afhankelijk van het wettelijk belang waaronder de ingreep moet worden gerekend.

Bij soorten van tabel 2 AMvB maakt het 'belang' geen verschil.

Met betrekking tot soorten van tabel 3 AMvB is de vrijstelling bij verstoring, onder nadere condities, slechts van toepassing op twee categorieën van activiteiten ('belangen'), te weten:

- bestendig beheer en onderhoud in landbouw, bosbouw, watergangen en bermbeheer;
- bestendig gebruik.

Daarbij is het element '*bestendigheid*' cruciaal: dit slaat zowel op de intervaltermijn als op de 'soort' beheeringreep. Er is sprake van '*bestendigheid*' indien de tussenliggende termijn in de beheercyclus dezelfde is als voorafgaande termijnen. Zodra voorts grote veranderingen in de uitvoering worden doorgevoerd zoals nieuwe technieken, grootschalige maatregelen (bijv. kaalkap, omvorming, grootschalige inhaalslag) is er géén sprake meer van bestendig beheer of onderhoud en valt de ingreep onder '*ruimtelijke ontwikkeling en inrichting*' (zie LNV 2005).

Indien echter het belang '*ruimtelijke ontwikkeling en inrichting*' van toepassing is vereisen soorten van tabel 3 AMvB, in overeenstemming met de situatie *zonder* gedragscode, het complete pakket van onderzoeks- en ontheffingsplicht (zie blz.25-26 bij 'tabel 3 AMvB').

Risico: indien bij controle op het werk door de A.I.D. bij vragen aan een uitvoerende werknemer wordt vastgesteld dat aan de betreffende borging niét is/ wordt voldaan, kan het werk onmiddellijk worden stilgelegd totdat aan de vereisten van de betreffende Gedragscode wordt voldaan of alsnog ontheffing is aangevraagd. Dit kan worden voorkomen door een adequaat werktoezicht, óók op het afdoende in acht nemen van de werkvoorwaarden ten aanzien van de Flora- en faunawet, door de opdracht gevende partij.

IV Overige aspecten Ff-wet

IV.1 Ecologisch werkprotocol en ecologische begeleiding

Een ecologisch werkprotocol wordt in sommige situaties als voorwaarde verbonden aan de ontheffing: het vormt een uitwerking van de mitigerende en preventieve maatregelen om strikt te voorkomen dat natuurschade ten aanzien van soorten uit tabel 2 en 3 AMvB ontstaat.

Dit 'ecologisch werkprotocol' omvat een bestekachtig document waarin werkvoorwaarden en -richtlijnen worden aangegeven om te garanderen dat de werkzaamheden worden verricht conform de Flora- en faunawet (en eventueel de gedragscode) en de in het verlengde daarvan opgestelde Natuurtoets. Deze richtlijnen vormen een concrete en afrekenbare uitwerking van de uitgangspunten, werkwijzen, mitigerende en preventieve maatregelen om natuurschade door de werkzaamheden zoveel als mogelijk te voorkomen. Het uitvoeren van de maatregelen dient daarbij aantoonbaar plaats te vinden door of onder begeleiding van een (ecologisch) 'ter zake kundige' en verslaglegging daarvan.

Bij het verrichten van werkzaamheden onder een gedragscode vormen het opstellen van een werkprotocol en begeleiding van (preventieve) maatregelen door een ecologisch deskundige, een standaardvoorwaarde.

IV.2 Verplicht ter inzage aanwezig op het werk

Op het werk dienen voor een controlerend ambtenaar *te allen tijde*, onafhankelijk van gedragscode of ontheffing, de stukken met betrekking tot Flora- en faunawet ter inzage aanwezig te zijn op straffe van het onmiddellijk stilleggen van het werk, tot aan deze verplichting voldaan is.

Werkend *zonder* het regiem van vrijstelling op basis van de Gedragscode betreffen dit:

- de Natuurtoets,
- de schriftelijke beoordeling m.b.t. een eventueel aangevraagde ontheffing/ goedkeuring,
- het eventueel vereiste Werkprotocol Flora en Fauna,
- de eventueel vereiste ecologische verslaglegging van de begeleidende ecooloog over te nemen preventieve maatregelen.

Voorts dient, indien van toepassing, het uitvoerend personeel er aantoonbaar van op de hoogte te zijn dat er wordt gewerkt onder het regiem van de Gedragscode en welke consequenties dat heeft.

V Natuurbeschermingswet en provinciale regelgeving

V.1 Wetgeving

Naast het *soorten*beleid van de Ff-wet is er tevens een natuurbeleid met betrekking tot *gebieden* vastgelegd in de Nb-wet, waaronder Beschermde natuurmonumenten, Natura 2000/ Vogelrichtlijngebieden ('Wetlands') en Habitatrichtlijngebieden vallen.

Behalve dat ingrepen in dergelijke *gebieden* eveneens toetsing vergen aan de Nb-wet, kan de Nb-wet tevens van kracht zijn *buiten* die gebieden, de zogenaamde '*externe werking*'. Dit is van toepassing indien faunasoorten waarvoor gebieden beschermd zijn ('aangewezen soorten'), ook significant gebruik maken van gebieden *buiten* het aangewezen beschermde gebied, zoals voor foerage (ganzen, watervogels e.d.) of overwintering (vleermuizen).

Significante verstoring van deze soorten ook buiten het beschermde gebied is in conflict met de instandhoudingsdoelen van het beschermde gebied, waarop de '*externe werking*' van de Natuurbeschermingswet van kracht is (art.16 lid 4).

Op grond daarvan vormt dan náást toetsing van de voorgenomen ingreep aan de Ff-wet, ook toetsing daarvan aan de Nb-wet een wettelijke verplichting.

V.2 Provinciale regelgeving

Ook provincies kunnen een eigen gebiedenbeleid hebben, onafhankelijk van de Ff-wet en vastgelegd in de Verordening Ruimte (voorheen Streekplan).

Maar provincies vormen in veel gevallen ook het 'bevoegde gezag' met betrekking tot de handhaving van de regelgeving met betrekking tot beschermde gebieden welke eveneens zijn vastgelegd in de Verordening Ruimte.

Met betrekking tot de Ecologische Hoofd Structuur (EHS) hebben rijk en provincie samen de spelregels bepaald, welke eveneens worden gehandhaafd door de Provincie, bestaande uit een 'nee tenzij'-beleid indien de ingreep binnen het begrensde EHS-gebied *ruimtelijke* consequenties heeft (zie ook toelichting van de website van Dienst Regelingen, volgende bladzijde): de EHS is eveneens opgenomen in de Verordening Ruimte.

V.3 Mogelijke consequenties gebiedsbescherming

Een ruimtelijke- of beheeringreep vergt in ieder geval, naast een toetsing aan de Ff-wet, eveneens een toetsing aan de verordening Ruimte.

- * Indien de ingreep (deels) binnen de grenzen van een beschermd gebied vallen vergt dat een vergunningprocedure, welke los staat van de ontheffingsprocedure Ff-wet. Daarin is voor de besluitvorming het beheersplan 'leidend'.
- * Indien in de nabije omgeving van de planlocatie een beschermd natuurgebied aanwezig is vergen de uitkomsten van het flora- en fauna onderzoek eveneens toetsing aan de soorten welke voor het beschermde gebied zijn aangewezen: indien de '*externe werking*' van de Nb-wet van kracht is, in welk geval aangewezen soorten uit het beschermde gebied, mede significant gebruik maken van de planlocatie vergt dat eveneens een vergunningprocedure Nb-wet.

Ecologische Hoofdstructuur (toelichting website DR)

Door nieuwe natuur te ontwikkelen, kunnen natuurgebieden met elkaar worden verbonden. Zo kunnen planten zich over verschillende natuurgebieden verspreiden en dieren van het ene naar het andere gebied gaan. Het totaal van al deze gebieden en de verbindingen ertussen vormt de Ecologische Hoofdstructuur (EHS) van Nederland.

Bij de realisatie van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS) werken verschillende overheden samen. Het Rijk heeft in 1995 in grote lijnen de grenzen van de EHS vastgesteld in het Structuurschema Groene Ruimte en deze grotendeels netto begrensd weergegeven in de Nota Ruimte in 2004. Het Rijk financiert verder grotendeels de aankoop, de inrichting en het beheer van gebieden in de EHS. De provincies bepalen om welke gebieden het precies gaat. Deze gebieden worden meestal in het streekplan of het provinciaal omgevingsplan opgenomen. De provincies bepalen ook welke subsidies grondeigenaren kunnen krijgen voor natuurbeheer en -ontwikkeling. Gemeenten leggen in bestemmingsplannen nauwkeurig vast wat wel en niet mag in een EHS-gebied. Bestemmingsplannen beschermen echter niet tegen vervuiling uit nabijgelegen gebieden. Daarvoor is milieubeleid nodig. Dit milieubeleid is een gezamenlijke inspanning van alle overheden, inclusief de waterschappen.

GERAADPLEEGDE LITERATUUR

- Bos/ F. (2006), M. Bosveld, D. Groenendijk, C. van Swaay, I. Wynhoff, De Vlinderstichting. De Dagvlinders van Nederland, verspreiding en bescherming. Nederlandse Fauna 7, Leiden. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & European Invertebrate Survey – Nederland.
- Broekhuizen/ S. (1992), B. Hoekstra, V. van Laar, C. Smeenk en J.B.M. Thissen (red.): Atlas van de Nederlandse Zoogdieren. Stichting Uitgeverij KNNV, Utrecht.
- Creemers (2009) Raymond.C.M. en Jeroen J.C.W. van Delft (Ravon)/ redactie: De Amfibieën en Reptielen van Nederland. Nederlandse Fauna 9. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, European Invertebrate Survey-Nederland, Leiden.
- DLG 2006, intern werkkader. Handreiking Flora- en faunawet, versie 1.0-31 oktober 2006. Dienst Landelijk Gebied, Ministerie van LNV (thans EL&I).
- Dijkstra/ Klaas-Douwe B. (2002), Vincent J.Kalkman, Robert Ketelaar, Michiel J.T. van der Weide: De Nederlandse Libellen (Nederlandse Fauna 4). KNNV Uitgeverij.
- Dort/ Klaas van (2002), Chris Buter en Paul van Wielink. Veldgids Mossen. Stichting Uitgeverij KNNV, Utrecht.
- DR 2009. Wijziging beoordeling ontheffing Flora- en faunawet bij ruimtelijke ingrepen en aangepaste lijst jaarrond beschermde vogelnesten. Brief van de Dienst Regelingen, ffw2009.corr.046 van 25 augustus 2009, Ministerie van LNV (thans EL&I).
- DR 2011/ 2012. Soortenstandaards diverse juridisch zwaarder beschermde soorten. Dienst Regelingen, december 2011 en december 2012.
- GAN 2012: Het protocol voor vleermuisinventarisaties. Gegevensautoriteit Natuur, Zoordiervereniging VZZ en Netwerk Groene Bureau's, 2012.
- GroenTeam 2008. Natuurtoets t.b.v. bouwproject Boslocatie te Moordrecht. Eindrapportage 9 september 2008, in opdracht van Schouten De Jong Projectontwikkeling B.V.
- Hustings/ Fred (2002) en Jan-Willem Vergeer. Atlas van de Nederlandse Broedvogels. Nederlandse Fauna 5. SOVON, Uitgeverij K.N.N.V. te Utrecht.
- Limpens/ H.J.G.A. (1997), K. Mostert en W. Bongers: Atlas van de Nederlandse Vleermuizen. Onderzoek naar verspreiding en ecologie. KNNV Uitgeverij, Utrecht.
- LVN 2005 (Ministerie van), Regeling van de Minister van Landbouw, Natuurbeheer en Voedselkwaliteit: brochure 'Buiten aan het werk ? Houd tijdig rekening met beschermde dieren en planten !' (n.a.v. AMvB art. 75 Ff-wet).

Musters/ Kees (1992). De Rugstreeppad. Orgaan van de Stichting Duin, nr. 41, december 1992.

NDFF (2013). Quickscanhulp, registratie in samenwerking tussen Het Natuurloket, Gegevensautoriteit Natuur en Regelink, juni 2012.

RAVON 46 (2012), nr. 4 december, waarnemingenoverzicht 2011.

REG 1979, Richtlijn 79/409/EEG van de Raad van Europese Gemeenschappen inzake het behoud van de vogelstand (Vogelrichtlijn, EEG 79/409, laatstelijk gewijzigd in 2006).

REG 1992/1997, Richtlijn 92/43/EEG van de Raad van Europese Gemeenschappen inzake de instandhouding van de natuurlijke Habitats en de wilde flora en fauna (Habitatrichtlijn, EEG 92/43, laatstelijk gewijzigd in 1997).

Rijsewijk/ Arnold van (2006): Een Rugstreeppad in de Polder. Uitgave Ravon Friesland, druk Messerschmidt Grafische Diensten, Roosendaal.

Spitzen-van der Sluis, Annemarieke (2009) & Arnold van Rijsewijk. Voortplantings-succes van de Rugstreeppad in een intensief gebruikt agrarisch landschap. Tijdschrift RAVON - 31, augustus 2009/ jg. 10 nr.4.

Staatsblad 2004/501, publicatie AMvB art. 75 Ff-wet, houdende wijziging van een aantal algemene maatregelen van bestuur in verband met wijziging van art. 75 van de Flora- en faunawet en enkele andere wijzigingen.

Vries/ Henk de (2003), Robert Ketelaar, Victor Mensing, Kees Mostert. De Groene Glazenmaker in Zuid-Holland. Vlinderstichting Rapport VS2003.018.

GEBRUIKTE TERMEN EN AFKORTINGEN

AMvB art. 75 Ffwet

een Algemene Maatregel van Bestuur, in dit geval met betrekking tot art. 75 van de Flora- en faunawet, waarin de wetgeving nader wordt uitgewerkt (zie ook LNV 2005);

compenserende maatregelen

te treffen maatregelen waarbij in ruil voor het bewerkstelligen van natuurschade op de ene plaats vervangende natuurwaarde elders worden gecreëerd;

ecologische functionaliteit:

het totaal van alle relevante gebruiksaspecten van een diersoort als onderdeel van hun levenswijze (verblijfplaatsen, vaste verplaatsingsroutes, foerageren, voortplantingsfuncties e.d.);

EHS Ecologische Hoofd Structuur;

EL&I, Minister/ Ministerie van:

het voormalige Ministerie van Economische zaken, Landbouw en Innovatie (thans 'Ministerie van EZ);

EZ, Minister/ Ministerie van:

Economische Zaken, waaronder de regelgeving Ff-wet valt; voorheen EL&I;

fauna

dierlijke organismen waaronder zoogdieren, vissen, vogels, amfibieën, reptielen, insecten en andere ongewervelden;

Ffw Flora- en faunawet welke onder meer de beschermingskaders met juridische verboden, verplichtingen, voorwaarden en toestemmingen biedt voor (het omgaan met) flora en fauna;

flora plantaardige organismen zoals houtgewassen, kruidachtige gewassen, grassen en waterplanten;

GAN Gegevensautoriteit Natuur, onafhankelijke overheidsinstantie met de verantwoording voor het verzamelen van natuurgegevens, ingesteld door het Ministerie van LNV (thans EL&I);

habitat

typische woonomgeving van een bepaalde soort;

Habitatrichtlijn, HR-soorten

soorten planten of dieren welke zijn opgenomen in de verschillende Bijlagen van de Europese habitatrichtlijn:

Bijlage II: diersoorten van communautair belang voor de instandhouding waarvan aanwijzing van speciale beschermingszones vereist is;

Bijlage IV: diersoorten van communautair belang die strikt moeten worden beschermd;

Bijlage V: soorten waarvoor bij de exploitatie (bijv. kikkerbiljetjes) een beheersplan vereist is (wat hier echter niet het geval is);

P: prioritaire soort;

LNV het voormalige Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit;

maaiveld

al of niet begroeide bovenkant/ oppervlakte van het terrein;

migratie

actieve verplaatsing van organismen naar andere leefgebieden (naar Harms et al 1987) dan wel tussen verschillende leefgebieden;

mitigeren/ mitigerende maatregelen

het zodanig aanpassen van een (plan voor een) ingreep of uitvoeringswijze (met eventuele specifieke maatregelen of voorwaarden) dat de negatieve effecten op de natuur ('natuurschade') tot een minimum worden beperkt of worden voorkomen;

Nbw Natuurbeschermingswet: de geldende wetgeving ten aanzien van rijksbeleid met betrekking tot natuurgebieden zoals (Staats-)Natuurmonumenten, Vogel- en Habitatrichtlijngebieden en Natura 2000-gebieden;

NDFF

Nationale Databank Flora en Fauna;

NVWn

Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit-natuur; de voormalige A.I.D., de controle- en opsporingsdienst van het Ministerie van EZ welke zich bezighoudt met de handhaving van de wet- en regelgeving ten aanzien van o.m. de Ff-wet.

ongewervelde soorten

diersoorten zónder dan wel met een uitwendig skelet, zoals weekdieren, kevers, mieren en insecten;

onthefing (Ffw)

een in het kader van de Flora- en faunawet aangegeven toestemming tot onder meer het verstoren of (per ongeluk, onvermijdelijk,) doden van beschermde dieren en/of vernietigen van beschermde planten en hun groeiplaats welke bescherming in genoemde wet wordt geregeld;

organisme

behorende tot de levende natuur (plant, dier etc.);

PGO

Particuliere Gegevensverzamelende Organisatie; **populatie** groep individuen van één soort die, levende in een bepaald gebied, een voortplantingseenheid vormen;

RAVON

Reptielen, Amfibieën en Vissen Onderzoek Nederland;

ruderaal, ruderaal terreinen

terreinen welke sterk door menselijk gebruik zijn beïnvloed zoals stedelijke (groen-) gebieden, bouwrijpe terreinen, ophogingen, braakliggende terreinen, agrarische gronden enz.

soortgroep

groep organismen van dezelfde klasse of ondersoort: vaatplanten, mossen, zoogdieren, vogels, reptielen, amfibieën, vissen, insecten (ondersoorten: vlinders, libellen enz.);

'ter zake kundige'

een persoon die:

- * op HBO, dan wel universitair niveau een opleiding heeft genoten met als zwaartepunt ecologie, en/of
- * als ecooloog werkzaam is voor een ecologisch adviesbureau, en/of
- * zich aantoonbaar actief inzet op het gebied van soortbescherming en is aangesloten bij de daarvoor bestaande organisaties/ PGO's zoals RAVON, VZZ, SOVON, FLORON enz. (bron: Ministerie van LNV/ EL&I);

vaste verblijfplaatsen (Ffw)

DLG 2006: zomer-, winter- of paarverblijfplaatsen, vaste migratie- en vliegroutes en cruciale foerageerplekken van vleermuizen; vaste voortplantingslocaties van amfibieën; vaste verblijfplaatsen van Kleine modderkruiper, e.d.; schuil- en

broedplaatsen van vogels welke jaarlijks opnieuw als zodanig worden gebruikt (DR 2009);

vergunning (Nbw)

een in het kader van de Natuurbeschermingswet aangegeven toestemming van Gedeputeerde Staten om in of buiten het beschermd natuurmonument handelingen te verrichten die schadelijk kunnen zijn voor het natuurschoon, de natuurwetenschappelijke betekenis of voor dieren en planten in het beschermd natuurmonument of die het beschermd natuurmonument ontsieren;

verspreidingsgegevens/ -onderzoek

met steekproefonderzoek vastgestelde gebieden waar een bepaalde soort verwacht kan worden;

vrijstelling

een in het kader van de Flora- en faunawet geregelde toestemming tot onder meer het verstoren of (per ongeluk, onvermijdelijk,) doden van beschermde dieren en/of vernietigen van beschermde planten en hun groeiplaats welke bescherming in genoemde wet wordt geregeld, voor bepaalde categorieën werkzaamheden en onder voorwaarden (AMvB art. 75 Ffwet; zie ook LNV 2005);

zorgplicht

de in de Ffwet vastgelegde plicht (art. 2 Ffwet) dat iedereen voldoende zorg in acht moet nemen voor alle in het wild voorkomende dieren (en dus niet alleen de beschermde) en hun leefomgeving. Dit is een algemene fatsoenseis die voor iedereen geldt. Overigens geldt de zorgplicht ook voor planten (LNV 2005);
